

י"ג אלול, תשע"ב, 31.8.2012

גיליון מס' 324

פרשת כי תצא

"לא תוכל להתעלם" (דברים כ"ב, ג)

מאת רחל רייך, קיבוץ עין הנצי"ב

בפרשת כי תצא ישנו מגוון רחב של חוקים, מהם חוקי מלחמה, חוקי משפחה וחוקים חברתיים הקובעים נורמות של התנהגות. מבין כל אלה, נתרכז בשלוש מלים בלבד, המסכמות את חוק השבת אבדה:

דברים פרק כב

(א) לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך: (ב) ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוף ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו: (ג) וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם:

כיצד עלינו להבין את שלוש המלים בסוף פסוק ג'? האם זו קביעת עובדה או שמא איסור? אונקלוס מתרגם: 'לית לך רשו לכסיותיה'. הוא הבין אפוא שיש כאן איסור. בעל ספר החינוך מונה מלים אלה במספר מצוות 'לא תעשה'. אבן עזרא אומר בצורה לקונית: "כחביריו". הוא מתכוון לפסוקים נוספים בספר דברים בהם מופיע הביטוי "לא תוכל", ואף הם במשמעות של "אינך רשאי":

...לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: (יז, טו)

...לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר: (כא, טז).

אין ספק שמדובר בפסוקים אלה לא על חוסר יכולת מעשית, אלא על צו מוסרי.

כך גם ראינו בשמות יט, כג שמשה מגיב על איסור חוזר מה' לעלות על הר סיני:

"ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את החר וקדשתו": ורש"י מציין שם: "... ולא יוכלו לעלות שאין להם רשות:"

לפי תפישתו האידיאלית של משה, אין הבדל כלל בין אי-יכולת מעשית לאי-יכולת מוסרית. מאחר שה' אסר לעלות בהר, הרי שאין בני ישראל יכולים לעלות בהר.

הוא הדין לגבי הפסוק שאנו דנים בו. כיון שהתורה מצווה עליך להשיב את אבדת אחיך, למרות הטרחה הכרוכה בדבר, אסור לך להתעלם ממנה, וכדברי רש"י: "לכבוש עינך כאילו אינך רואה אותו". האמפתיה הנדרשת כלפי 'אחיך' אמורה להיות מופנמת כל-כך, עד שלא תהיה מסוגל להתעלם ממנו.

נראה לי, שלא כיוונה התורה לעניין השבת אבידה בלבד, אלא שטמונה כאן אזהרה שלא להתעלם מכל המצוקות של אחינו. בשלושת הפסוקים א-ג חוזרת המלה "אחיך" חמש פעמים! כמאמר החכם בספר משלי (יז, יז): "בְּכָל עֵת אֲהַב הָרַע וְאָח לְצָרָה וְיָלֵד": כשזולתך בצרה, היחלץ לעזרתו, כפי שהיה עושה אח לאחיו.

צרכי עם ישראל מרובים, ואין בכוח הפרט לתקן את כל העוולות והמצוקות שבחברה. אך מאידך, אין עלינו להתעלם ולהסתגר בבועה שלנו, תוך שמירה על נוחיותנו.

כאן המקום לומר כמה מלים של הערכה לקיבוץ הדתי ולבניו הנרתמים למבצעים ברוכים של עזרה לזולת, בין אם בשנת הש.ש. שלהם ובין בהזדמנויות כגון קייטנה לילדים בעלי צרכים מיוחדים. מי שזכה לראות את המסירות בה לוקחים על עצמם בנינו את המשימה הקשה הזו, מנטאלית ופיזית, זכה לקבל מהם שיעור מעשי בקיום המצווה הזו של "לא תוכל להתעלם".

ד"ר רחל רייך היא חברת קיבוץ עין-הנצי"ב. אשתו של צבי. אמם של חמשה. סבתא לתשעה עשר נכדים וסבתא רבתא לחמשה נינים. כ"י. מורה ומרצה לתנ"ך. פרסמה שני ספרים: "האשה אשר נתתה עמדי" ו"ביודעין ובלא יודעין". ספרה השלישי, "זיאכלו וישתו" יצא לאור בקרוב. אי"ה.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org